

Skúli framtíðarinnar

eftir K. B. ANDERSEN

I DAG SKRIVAR FYRRVERANDI DANSKI KENSLUMÁLARÁÐHARRIN, K. B. ANDERSEN, UM SKÚLA FRAMTÍÐARINNAR, HAR HANN M. A. GREIÐIR FRÁ YMSUM BROYTINGUM, IÐ KOMA AT VERA NEYÐUGAR, UM TEY UNGU SKULU VERÐA FÖR FYRI AT FYLGJA VIÐ TI STERKA FRAMBURÐINUM, IÐ SERMERKIR EITT LAND SUM DAN MARK I DAG. GREININ MÁ SJÁLVSAGT EISINI HAVA ÁHUGA FYRI OKKUM, TI UM FÁ AR FER HETTA SAMFELAGIÐ UTAN IVA EISINI AT SETA SIN DÁM Á OKKUM, OG HVESSU VERÐUR SKILIÐ, UM VIT HALDA ÁFRAM TÆR LEIÐIR, IÐ VIT GANGA NÚ INNAN ÚTBÚGVANINA AV UNGDÓMI OKKARA ???

Tá ið vit skulu víðgera skúla framtíðarinnar og venjingarlag er tað almikið neyðugt fyrst at sláa fast, at vit ikki miða móti einum serstakum venjingarlag, sum skal verða gjøgnumført um so ella so mong ár og síðan er komið á mál. Ti vit liva ikki í einum samfelag, ið stendur í stað. Vit liva í einum nýmótans dynamiskum samfelag, ið alsamt broytist og í einum so vorðnum samfelagi verður venjingarlagið eisini alsamt at broytast fyrst at vit á bestan hátt kunna dubba tey ungu til at fara út í tað samfelagið, ið júst

tá biður teimum. Tann samfelagsliga evolucionin setir alsamt stórra krav fram, hon setur okkum alsamt í nýggjar støður. Ti kunna vit ikki eina ferð fyrst alla leggja fast eitt »system«, ið passar til eina framtíð, sum vit ikki kenna.

Eitt kunnu vit tó beinanvegin sláa fast: Venjingin í einum nýmótans samfelag hevur stórra týðning enn nakrantíð áður. Uttan venjing er ein nógv verri fyrst enn ein var fyrr.

Stættarsamfelagið í skúla okkara

Tessvegna er tað eisini neyðugt at gjøgnumføra at tað í roynd og veru er sama atgongd fyrst øll at fáa ta venjing, tey hava evnr og hug til. Hetta er eitt rimiligt krav bæði menniskjalliga og samfelagsliga. Tað má fyrst tann einstaka og fyrst samfelagið vera av størsta týðningi, at vit fáa øll evnr tiki í nýtslu. Tíverri sýna hagfrøðistól at vit støðugt í hægsta stig liva í einum stættarsamfelag uppaling víðvíkjandi. Tá ið vit í komandi tíð skulu bota um »Ungdommens Uddannelsesfond« eiga vit júst at royna at beina fyrst teimum figgarligu grindinum, sum í dag forðar mongum at fáa ta venjing, tey fegin vilja hava. Javnaðarflokkurin leggur eisini nógvan dent á at beina burtur tær grínir, ið kallast kunna vegalongdin til venjingarplássid. Hjá nógvum ungum eru teir geografisku trupulleikarnir líka so álvarsamir sum teir figgarligu.

Greinvalið meira demokratiskt

Venjingarlagnum víðvíkjandi eigur tað at vera uppgávan at gera útbúgvana so persónliga og so líðiliga sum gjørligt. T. v. s. at tað reður um so vítt gjørligt at laga útbúgvana eftir næmingunum og ikki viðvent. Vit skulu ikki noyða næmingarnar at laga seg eftir føstum »systemum« av einum ella øðrum slag. Vit eru nú einaferð ymisk og tí verður tað ymiskt, tað tann einstaki ynskir sær og hevur neyðugt. Tað eigur tí at vera ein uppgáva at leggja útbúgvana soleiðis til rættis, at hvør einkultúr í framtíðini fær stórra møguleika at velja júst ta útbúgvana, hon ella hann hevur hug ella evnr til. Tað má eisini vera endamálið at leggja útbúgvingarlagið soleiðis til rættis, at tann einstaki sjálvur kann seta saman ta útbúgvana, ið henni ella honum tørvar. Tað eigur aldri at verða ov seint at fara undir útbúgvana.

Eindarskúlin

Hetta at fáa eitt meira líðiligt útbúgvingarlag er ikki bert ein skrágrein hjá okkum. Vit eru vel í lag við at gera hetta til ein veruleika á ymskum økjum. Vit kunnu m.a. siggja tað í teimum elstu flokkunum í fólka skúlanum, har tað alt meira

verður møgulegt — burtursæð frá teimum greinum ið øi skúla hava — at veja grein. Vit eru, lukkatið, á leið burt frá einum skúla, ið býtur næmingarnar sundur í ymskar deildir og móti einum eindarskúla, sum í prinsippinum heldur næmingar savnaðar alt fólkskúlaskeiðið frá fyrsta til tiggjunda klassa, men tað er givið, at í einum so vorðnum eindarskúla eigur tað fyrst at ganga tær teirra ymsku næminga á móti, at vera gjørligt at velja ymsar greinir. Júst í heyst hava javnaðarmenn í fólkatæninginum sett fram uppskot um eina so vorðna broyting av fólkskúla lóginum, at tað verður gjørligt at velja royndir við eindarskúlanum á teimum hægstu flokksstegnum. Slíkar royndir kunnu í dag ikki gerast vegna galdandi lógar um real-deildina.

Sum eitt annað dómi uppá arbeiðið fyrst at fara tær hugsjónir út í lívið, eg fyrr hava nevnt, kann eg nerta við teknisk fyrirreikingarpróg og við teknisk fyrirreikingarpróg.

Hesi bæði prógvinu eru nýggj, og tað er tað sermerka við teimum, at greinirnar kunnu takast einseris og fleiri ymskar staðir. T.d. í teim elstu bólkunum í fólkskúlanum ella í ungdomsskúlanum, ella á serligum skeidum í tekniska skúlanum. Greinirnar kunnu eisini takast av teimum, ið innkall-

Einaferðina var tað langt burtur í londunum ein kongur, sum nærindis slotti sínum hevði ein stóran skóg, og hesin skógur var fullur av allskyns dýrum.

Ein dagin nú sendir kongurinn ein av veiðumönnum sínum burtur á skógin at veiða eitt rá-dýr. Men maðurin spyrst ikki aftur. Hann man hava meitt seg, heldur kongur, og dagin eftir sendir hann tveir veiðumenn at leita eftir honum. — Men teir koma heldur ikki aftur. Triðja dagin kallar kongur allar sínar veiðumenn saman og sigur við teir: »Farið nú allir at leita eftir teimum hrovnum veiðumönnum, søkið um allan skógin, og komið ikki aftur fyrr enn tit hava funnið teir.« Ája, teir fara avstað allir. Men hvat hendir? Eingin teirra kemur aftur; hundarnir teir hava við verða eisini burtur.

Hetta varð vanlukku lagið. Nú tordi eingin burtur aftur á skógin; kvirra og drepani einsemi fall yvir skógin. Bert av og á sást ein orn ella ein falkur fljúgva yvir trónum. Soleiðis ganga fimmi ár.

Men so ein dagin kemur ein fremmandur veiðumaður til garðs og biður kongin so staðiliga um at sleppa at verða har. »Á tegi barastani,« svarar kongur, »her er einki fyrst veiðumenn at gera. Vit hava ein stóran skóg, og dýrinu tróta ikki; men alt er gandað, so tann sum hettar sær inn har, spyrst ikki aftur.«

»Á ikki annað enn tað,« svarar tann fremmandi veiðumaðurin. »Eg óttist einki, lat-

ið meg bert sleppa inn har; gongur mær illa, er tað mín egna skyld; eg vil so fegin sleppa at royna tann leik.«

»Jú, jú, tekur tú tað soleiðis so gevið eg tær glaðiliga loyvi,« og hann biður allar góðveitar fylgja honum.

Ája, so fer tann fremmandi veiðumaðurin burtur í skógin. Hann er ikki kominn langt, nú teyjar hundurin eitt dýr og eltir tað eina lotu. Veiðumaðurin er í holunum á honum. Knappliga stóðgar hundurin við eitt móruhol og verður standandi. Tá sær veiðumaðurin ein naknan arm rætta seg uppúr holinum, gripa hundin og draga hann niður í vatnið. Nú tann fremmandi veiðumaðurin er hetta, skundar hann sær heim aftur á slottið, fær sær triggjar menn, sum hann so settur at oysa burturúr móruholinum. Tá ið teir hava oyst tað næstan tómt, siggja teir, at niðri á botni í holinum liggur ein villmaður, heilt móreyður á líti allir sum hann er, og hárið rökkur honum til kniggja. Teir taka nú mannin, leggja hann í bond og føra hann heim til hallar.

Kongur letur nú villmannin seta í eitt jarnbúrið niðri í slottstúninum og legði so dýran við, at tann sum læt búrið upp skuldi lata liv; drotningin sjálf fekk lykilin at goyma.

Kongur átti ein átta ára gaml-

an son. Ein dagin nú spælir hann niðri í borgartúninum við gullstikli sínum; men smátt veri tí fyrst, einaferð hann stiklar, nú kemur tað inn millum teinarnar í jarnbúrinum, og villmaðurin fær fatur á tí.

»Gev mær stiklið aftur,« biður drongurin.

»Tú fær ikki stiklið aftur fyrr enn tú letur upp fyrst mær,« svarar villmaðurin.

»Upp tori eg ikki at lata,« sigur drongurin, »tí kongur hevur lagt so dýran við, at tann sum letur upp fyrst skal vera livleysur.« So rýmir drongurin frá honum. Dagin eftir kemur hann aftur og biður um gullstiklið.

»Lat upp fyrst mær, so fær tú gullstiklið,« svarar villmaðurin.

Men tað torir drongurin ikki og rýmir frá honum. Triðja dagin var kongur riðin burtur á skógin, tí nú var eingin gundur meir og ein kundi fara óttaleysur hagar. Tá kemur drongurin aftur til villmannin og sigur: »Um eg vildi latið upp fyrst tær, so fái eg ikki, tí eg havi ongan lykil.«

Hann liggur undir koddanum hjá mammu tíni; far eftir honum,« sigur villmaðurin.

Drongurin, sum so fegin vil hava gullstiklið aftur, ger ikki vandari, eftir lykilinum og letur jarnbúrið upp; illa gekst í hond hjá honum, tí lásið var so trygt, at hann skurslaði seg

illa í ein finger; men upp fekk hann. Nú var villmaðurin ikki seinur út og legði tilbrots aftur á skógin beinan vegin. Tá kom ræðsla á dreingin, og hann rópti í neyðini á villmannin: »Rým ikki frá mær, tí so verði eg flongdur.« Villmaðurin vendi aftur, tók dreingin á herðarnar og so á skógin við honum tað snarasta, hann kundi. Tá ið kongur kemur aftur, sær hann at jarnbúrið er opið og villmaðurin horvin. Øði spinnur í hann, og hann loypir upp til drotningina at spyrja hvussu hetta ber til. Hon veit einki at svara, men skundar sær at hyggja undir koddan. Lykilin er burtur. Hon røpar eftir soninum, men einki svar hon fær. Kongurinn sendir fólk út um bótin at leita eftir dreinginum, men einki teir finna. Tá skiltu øll hvussu vorðið var, og alt hovfólkið syrgdi so sáran.

Tá ið villmaðurin kom út á tann myrka skógin, setir hann dreingin av sær og sigur við hann: »Farið og móðir sær tí aldri meir; eg skal hava teg her hjá mær; tú hevur hjálpt mær burtur úr jarnbúrinum, og eg vil eira tær. Um tú ger alt eg biði teg, skal tú hava góðar dagar. Gull og silvur eigi eg meir enn nakar annar í allari veröldini. Hann reiddi honum eitt ból av mosa. Drongurin legði seg og sovnaði so søtliga. Morgunin eftir leiddi villmaðurin hann at einum brunni og

segði: »Tú sær hvussu reint og spegilsklárt vatnið er í hesum gullbrunninum. Nú skalt tú verða sitandi her og ansa eftir, at einki dettur niður í vatnið, og dálkar vatnið; hvørt kvöld komi eg aftur at siggja, um tú hevur gjørt, tað sum eg biðið teg.«

Drongurin settur seg á brunnatromina at ansa eftir, at einki dettur niður í vatnið. Viðhvørt sá hann gullfiskar og viðhvørt gullormar niðri í brunnum. Best sum hann situr, nú fær hann so ílt í fingurinn, hann skurslaði seg í, tá ið hann læt jarnbúrið upp, og í gáløysi stingur fingurinn niður í vatnið, bert eitt lítið sindur og tók hann beinan vegin upp aftur; men tá var gull longu komið uttan á hann og hvussu hann royndi, fekk hann tað ikki burtur av aftur. Um kvöldið kom villmaðurin at siggja hvussu vorðið var, hyggur at dronginum og sigur: »Hvat hevur tú gjørt við brunni min?«

»Einki petti,« svarar drongurin og krógvar fingurinn aftan fyrst bak.

»Tú hevur stungið fingurinn í vatnið; fyrst hesa ferð skal eg ikki taka tær tað illa upp, men sigg til, tú letur so vorðið ikki henda aftur.«

Tíðliga morgunin eftir sat drongurin aftur við brunni og ansaði eftir at einki kom í vatnið; men nú kemur sviðin aftur í tann skurðaða fingurinn. Hesa ferð royndi hann at halda sær, men dróg hondina gjøgnum hárið; og skamm fái tað so víst, eitt hárløsnad og datt í vatnið; hann skundaði sær at taka tað upp aftur, men tá var tað longu

JARNHANUS